№. 51. Donderdag 18 December 1919. 19de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang”.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan. de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD”
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

WIE HELPT?

Den 7den Februari 1920 gaan per s.s. „Prins der Nederlanden” naar N.-I. twee T.B.C.-lijders, een Soendanees en één Javaansche vrouw. Dank zij ook de hulp van den geneeskundigen adviseur van de Mij. Nederland kunnen zij naar hun land terugkeeren.

Deze schrijft echter aan mij: „Indien u er voor zorgen kunt, dat voor elk van beide zieken een lange ligstoel aan boord komt, zoodat zij bij goed weer op het dek achter het hospitaal kunnen liggen, dan zal zulks zeker voor hen hoogst aangenaam zijn.”

Mocht iemand zoo'n dekstoel willen afstaan, dan houdt ondergeteekende zich daarvoor dringend aanbevolen.

Den Haag, 12 December 1919.

J. OUDEMANS,
p. a. Ministerie van Koloniën.

Wat „Oost en West” doet.

(Slot).

Verder werkt de Vereeniging saam met de „*Centrale Nationale Commissie*” ter bevordering van samenwerking voor Nederland en zijn Koloniën in den vreemde, met het „*Centraal Comité voor Indische lezingen en leergangen*”, is lid van het „*Algemeen Nederlandsch Verbond*” en van het „*Koloniaal Onderwijscongres.*”

Afdeelingen der Vereeniging zijn gevestigd te *Amsterdam*, *Apeldoorn*, *Arnhem*, *Breda*, *Deventer*, *'s-Gravenhage*, *Groningen*, *Haarlem*, *Leiden*, *Nijmegen*, *Rotterdam* en *Utrecht* en een *Studentenafdeeling* te *Leiden*.

Door deze afdeelingen worden lezingen en filmavonden gehouden, verder leergangen, waarop in cursussen, vooral aan onderwijspersoneel, onderricht wordt gegeven onze koloniën betreffende. Dat onderricht komt aan het onderwijs op de lagere scholen ten goede en vermeerdert in algemeenen zin den voor den Nederlander toch zoo noodige kennis zijner koloniën.

Op verschillende plaatsen in Nederland en Oost- en West-Indië heeft de Vereeniging hare correspondenten om daar hare belangen te behartigen.

Ons dunkt, dat men na deze opsomming „Oost en West” niet voor de voeten behoeft te werpen, dat het niets doet en dat de beantwoording der zoo dikwerf gestelde vraag: *wat* doet „Oost en West”, juist door het vele en veelomvattende, moeilijk te beantwoorden is. Veel, zeer veel wordt gedaan, al straalt en klatert het niet zoo naar buiten uit. „Oost en West” heeft reden van bestaan, maar om te *kunnen* bestaan en krachtig door te *kunnen* werken, heeft de vereeniging naast moreelen, materieelen steun noodig. En deze steun kome in de eerste plaats van de zijde der leden zelve, — die toch uit sympathie voor onze Vereeniging lid werden en de Vereeniging kennen — door het op peil brengen hunner contributie in verband met de exploitatiekosten en de depreciatie van het geld op ten minste ƒ 5.— (= de vroegere ƒ 2.50) en het voeren van propaganda naar buiten tot aanwerven van nieuwe leden en begunstigers.

In de Inlandsche- en andere persorganen wordt Nederland vaak beschuldigd van gebrek aan belangstelling. Welnu, onze bond, onze vereeniging „Oost en West” toont daadwerkelijk, dat die belangstelling wel degelijk bestaat, doch zal zich hebben uit te breiden om ook door getalsterkte der leden statistisch dat te bewijzen.

Aan onze leden *zelven* staat het om dat te bereiken.

De wd. Secretaris van het Hoofdbestuur,
A. J. GOOSZEN.

Art. 109 Rr.

„De Nederlandsche koloniale politiek is te zeer „doordrenkt met rasvooroordeel en rechtsongelijk„heid, dan dat er veel waarde kan worden gehecht „aan ethische betuigingen als gelijkheid voor de „wet. Hiervan getuigt het thans nog geldende „Art. 109 Rr., dat de bevolking van Ned. Indië in

„Europeanen en Inlanders verdeelt en aldus de oude „antithese handhaaft van Christen en niet-Christen, „van Westerling en Oosterling, van overheerscher „en overheerschte."

Deze passage in mijn beschouwing over de vraag: „Wat wil, kan en mag Nederland thans van Indonesië verwachten?" den 5den September j.l. in Deventer gehouden op het congres van het Indonesisch verbond van Studeerenden, heeft niet de goedkeuring mogen wegdragen van een bepaalde groep van congressisten, die in den cand. Ind. Ambt., den heer Oranje hun woordvoerder vindend, zich niet zonder trots beriepen op de liberaliteit der Regeering, hetgeen zou blijken uit het allernieuwste snufje op wetgevend gebied: de wijziging van de artt. 75 en 109 Rr. bij de wetten van 6 Juni 1919 (N. S. nos. 286 en 287). In mijn repliek heb ik o.m. gezegd, dat deze wetten, hoewel reeds in het Staatsblad afgekondigd, nog niet in werking waren getreden.

Uit het Indologen-kamp stegen toen stemmen op van protest tegen de onderschatting hunner juridische kennis. Zij wisten immers wel beter!

Het zij mij thans vergund nogmaals een bescheiden poging te wagen om met de povere kennis van een leek op staatsrechtelijk gebied — ik ben maar cand. med. — het goed recht van mijn bewering met slechts één enkel argument te staven. En ik wil dit doen aan de hand van den tekst van het bewuste Ned. Staatsblad 1919 no. 287:

„Tusschen het vierde en het vijfde lid van art. 109 „van het Reglement op het beleid der Regeering „van Ned.-Indië, zooals dat luidt volgens art. 1 van „de wet van 31 Dec. 1906 (N. S. 1906 no. 347; „I. S. 1907 no. 205) wordt het volgende lid inge„voegd:

„De Gouv.-Gen. is bevoegd om in overeenstem„ming met den Raad van Ned.-Indië de bepalingen „voor Europeanen toepasselijk te verklaren op per„sonen, daaraan niet onderworpen.

„De toepasselijkverklaring geldt van rechtswege „mede voor de daarna geboren wettige of wettelijk „erkende kinderen en verdere afstammelingen van „den betrokkene."

Het lijkt dus, dat het hier slechts gaat om een aanvulling, en wel op het in 1906 gewijzigde art. 109 Rr., geenszins om een herziening of intrekking daarvan.

Volgens het thans geldende recht wordt de bevolking van Ned. Indië, hetzij Nederl. onderdaan, hetzij vreemdeling, hetzij ingezetene, hetzij niet-ingezetene [1]), verdeeld in twee hoofdgroepen: Europeanen en Inlanders.

„Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Chris„tenen, alle Japanners en alle personen, niet vallen„de in de termen der volgende zinsnede.

„Met inlanders worden gelijkgesteld Arabieren, „Mooren, Chineezen en allen, niet genoemd in de „vorige zinsnede, die Mohamedanen of Heidenen „zijn.

„De inlandsche Christenen blijven onderworpen „aan het gezag der inlandsche hoofden, en met op„zigt tot regten, lasten en verplichtingen, aan de„zelfde algemeene, gewestelijke en gemeentelijke „verordeningen en instellingen, als de inlanders, die „het Christendom niet belijden." [2])

Vraagt men nu echter met welke groep de Christen-Vreemde Oosterlingen als Christen-Arabieren, Christen-Mooren en Christen-Chineezen gelijk te stellen zijn, dan kan het aangehaalde artikel hier geen bevredigend antwoord op geven. Men moet dan zijn toevlucht tot redeneeringen nemen.

Deze onklaarheid der redactie, gevoegd bij het nauwe verband dat bestaat tusschen art. 109 en art. 75, is voor de minder bevoorrechte categoriën der bevolking in hooge mate aanleiding tot rechtsonzekerheid.

[1]) Mr. C. van Vollenhoven: Het adatrecht van Ned. Indië, p. 12.
Mr. Ph. Kleintjes: Staatsinstellingen van Ned. Indië, deel I pag. 80 en 81.

[2]) Art. 109 Rr. zooals het is gewijzigd bij de wet van 14 Mei 1899 (N. S. no. 121; I. S. no. 202).
Mr. J. H. Carpentier Alting: Grondslagen der Rechtsbedeeling in Ned. Indië, p. 63.

In de overweging nu, dat het wenschelijk is, deze onzekerheid op te heffen en tevens de gelegenheid te openen om den rechtstoestand der sedert 1854 zeer in aantal toegenomen Inlandsche Christenen te regelen in overeenstemming met hun behoeften, kwamen de wetten van 31 Dec. 1906 tot stand. Deze wetten zijn wel in het Staatsblad (N. S. 1906 nos. 346 en 347, I. S. 1907 nos. 204 en 205) afgekondigd, doch niet in werking getreden, m.a.w. zij zijn in het Staatsblad blijven slapen.

Waarom?

De nieuwe redactie van art. 75 „bleek al dadelijk hoogst onduidelijk te zijn en dientengevolge onuitvoerbaar." [2]) Bovendien eischt zij een geheel stel algemeene verordeningen, aleer het artikel in werking kan treden.

Het nieuwe art. 109 bracht wijziging in de indeeling der bevolking in dier voege, dat drie groepen: Europeanen, Vreemde Oosterlingen en Inlanders, werden onderscheiden, elk met een eigen rechtstoestand. Met deze onderscheiding kwam ook het stelsel van individueele gelijkstelling met Europeanen te vervallen, zoodat — ware deze wet in werking getreden — er geen nieuwe promoties tot Staatsblad-Europeanen meer mogelijk zou zijn dan door naturalisatie tot Nederlander. Dit achtte men een groote leemte. [3]) En de regeering beijverde zich, weer in de wet te doen opnemen, wat in 1906 ten onrechte was geschrapt.

Hiermede is dus erkend, dat ondanks de nieuwe regeling er toch Indonesiërs en Chineezen zouden zijn, die met de hun toegedachte titels van „Inlanders" en „Vreemde Oosterlingen" geen genoegen zouden nemen.

De ontwerpen op 7 Maart 1913 ingediend, leidden tot de wetten van 6 Juni 1919, tot die splinternieuwe producten van wetgeving, die echter zullen blijken niets anders te zijn dan onschuldige „Spielerei". Wie daarin evenwel redenen tot jubelen meent te zien, hij jubele, indien hij slechts bedenke, dat eerst in 1919 tot stand is gekomen, wat ruim twaalf jaren geleden aanhangig werd gemaakt.

Reeds heeft de betreffende Commissie van Rapporteurs in het voorloopig verslag zelf verklaard, dat de wetsontwerpen (no. 11) thans niet meer in harmonie zijn met de sterk gewijzigde behoeften en speciaal niet met den tegenwoordigen volksgeest, daar zij nog steeds uitgaan van het beginsel van het Regeeringsreglement omtrent rassenverschil.

Hebben nu deze wetten van 6 Juni 1919 in beginsel iets aan de zaak veranderd?

Neen.

Het Nederl. Staatsbl. 1919 no. 286 geeft slechts één verduidelijking en aanvulling van art. 75 Rr., zooals dat volgens de wet van 1906 wordt gelezen. Art. 3 dezer wet (N. S. 1906 no. 346; I. S. 1907 no. 204), luidende: „Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen dag", blijft dus nog van kracht.

Met de in het begin aangehaalde alinea uit N. S. 1919 no. 287 is slechts bedoeld den Gouv.-Gen. ook bij de nieuwe lezing van art. 109 Rr. bij de wet van 1906 de gelegenheid te geven om Chineezen en Inlanders met Europeanen gelijk te stellen. Tevens wordt de strijdvraag of gelijkstelling met Europeanen alleen geldt voor den persoon, die haar verkrijgt, of ook zijn minderjarige kinderen, dan wel alleen voor de kinderen die na de verkregen gelijkstelling geboren worden, in laatstbedoelden zin beslist. Evenmin als genoemd art. 3, heeft het gelijkluidende art. 4 (N. S. 1906 no. 347; I. S. 1907 no. 205) eenige verandering ondergaan. En de nader te bepalen dag laat nog steeds op zich wachten.

Niet de wetten van 31 Dec. 1906, nog veel minder die van 6 Juni 1919, die slechts wijzigingen en aanvullingen zijn in de slapende en slapend gebleven wetten van 1906, maar de wetten van 2 Sept. 1854 (N. S. 1854 no. 129; I. S. 1855 no. 2) zooals die bij de gelijkstelling der Japanners met Europeanen zijn gewijzigd bij de wet van 19 Mei 1899, zijn het dus, die thans nog gelden.

[3]) Handelingen II K. 1906—1907, 6. 94—103, amendement Bogaardt.

Trouwens, gesteld, dat die wetten van 1906 en 1919 in werking waren, dan nog zou daarmee het dualisme niet uit art. 109 geëlimineerd zijn. En voor de Chineezen zou het zijn oud lood om oud ijzer. Wat baat het, of de bijgroep der met Inlanders gelijkgestelden, waartoe de Chineezen worden gerekend, verheven wordt tot een hoofdgroep, die der Vreemde Oosterlingen. Een Chinees is een Chinees, en als zoodanig wil hij niet achter worden gesteld bij een Japanner of Nederlander.

Met evenveel recht als een Franschman of Engelschman met Westerling en niet met „Vreemde" Westerling, een Japanner met Oosterling en niet met „Vreemde" Oosterling wordt betiteld, met evenzooveel recht protesteert ook de Chinees tegen de hem opgelegde benaming van „Vreemde Oosterling", een kwalificatie, die in den loop der tijden iets krenkends in zich heeft gekregen.

„Aan de bepalingen voor Europeanen zijn onderworpen:

„1°. Alle Nederlanders.

„2°. Alle personen, niet begrepen onder no. 1, „die uit Europa afkomstig zijn"; — zelfs aan Laplanders, Mongoolsche Tartaren, Pandoeren, Slowaken e.d., schijnt dus in Indië meer eerbied te moeten worden betoond dan aan de „Vreemde Oosterlingen"!

„3°. Alle Japanners, en voorts alle van elders af„komstige personen, niet begrepen onder de nos. 1 „en 2, die in hun land onderworpen zouden zijn aan „een familierecht, in hoofdzaak berustende op de„zelfde beginselen als het Nederlandsch"! [4])

Bij het opstellen van dit laatste criterium heeft men blijkbaar slechts aan Amerikanen, Australiërs en Zuid-Afrikaners gedacht, doch de mogelijkheid over het hoofd gezien, dat China zich emancipeeren zou en met een op modernen leest geschoeid burgerlijk wetboek voor den dag kon komen.

Treedt dus deze wet in werking, dan zou door een daad van China alle Chineezen in Ned. Indië op eens met Europeanen gelijkgesteld worden.

Evenmin heeft de wetgever van 1906 rekening gehouden met de mogelijkheid, dat de voor Europeanen geldende wetgeving betreffende het burgerlijk en handelsrecht op de Chineezen toepasselijk zou worden verklaard, gelijk thans krachtens I. S. 1917 no. 129 [5]) het geval is.

Ja, er is nu zelfs meer:

De Chineezen komen door de intrekking van art. 73 Rr (N. S. 1918 no. 477) onder direct Europeesch bestuur te staan; een burgerlijke stand is voor hen afgekondigd (I. S. 1917 no. 130) [5]); ze hebben een agrarisch recht gelijk aan dat der Europeanen; in den Volksraad geschiedt de benoeming en verkiezing der Chineesche leden geheel in overeenstemming met die der Europeesche leden; ten aanzien der personeele belasting verkeeren zij in dezelfde positie als de Europeanen.

Hieruit evenwel de gevolgtrekking te willen maken, dat de Chineezen practisch dan toch wel dezelfde rechten zouden hebben als de Europeanen, gelijk minister Pleyte deed, kan de stempel van naïeviteit niet ontgaan, vooral waar het hier voorrechten betreft, die duur worden betaald. Immers:

Hun agrarisch recht is geen recht, naar een rechtsbeperking en wel op het Indonesische individueel gebruiksrecht op grond (I. S. 1875 no. 179), en op het agrarisch eigendom (art. 62 (7) Rr; I. S. 1872 no. 117 (art. 19)). Op straffe van nietigheid der handeling is vervreemding van deze gronden door Inlanders aan niet-Inlanders verboden.

Door het ontbreken van een vastgesteld minimum voor de Chineesche Volksraadleden, zijn deze aangewezen op de goede gezindheid van de gewestelijke- en gemeenteraden, waarin de Chineezen slecht vertegenwoordigd zijn.

Dat de Chineezen wat de personeele belasting betreft, tot de Europeesche groep zijn verheven, terwijl ze in de inkomstenbelasting even zwaar worden aangeslagen als de Inlanders, die van de personeele belasting zijn vrijgesteld, stemt tot nadenken.

Senator Van Kol sloeg dan ook den spijker op den kop, toen hij op 23 Juli 1918 in de Eerste Kamer op 's Ministers ontboezeming, het snedig antwoord gaf:

„Een reden te meer, zou ik zeggen, om geen be„zwaar te hebben tegen de opneming hunner gelijk„stelling in de wetgeving."

En wanneer de tegenwoordige minister van Koloniën Idenburg, in zijn Memorie van Antwoord op de wetsontwerpen no. 10, als zijn opinie te kennen geeft, dat een zoodanige gelijkstelling in de gegeven omstandigheden toch van louter formeelen aard zou zijn, dan ben ik zoo vrij aan Zijne Excellentie de vraag te stellen, waarom dan de Japanners uitdrukkelijk in het geldend art. 109 zijn genoemd als met Europeanen gelijkgestelden, en dit bij de herziening in 1906 wederom angstvallig met name is vermeld, zoodat geen rechterlijk vonnis bij machte is ze aan den kant der Inlanders te werpen.

Geen wonder dus, dat ook de Chineezen als één der voornaamste punten van hun program aanmerken de eisch, dat, zoolang de wet het dualisme van Europeanen en Inlanders handhaaft, zij aan den kant der Europeanen geplaatst worden, en wel openlijk, met ronde woorden in de grondwet van Indië, het regeerings-reglement, neergeschreven.

OEI KIAUW PIK.

Leiden, 17 September 1919.

[4]) Art. 109 Rr zooals het is gewijzigd bij de wet van 31 Dec. 1906.

[5]) Op 1 Mei j.l. in werking getreden, I. S. 1919 no. 81.

De Nederlandsch-Indische Officiers-Vereeniging.
(N.I.O.V.)

—

Voor eenige jaren werd deze Vereeniging opgericht, niet dan na tegenkanting van hooger hand. Men zag er in een vakvereeniging en deze waren uit den booze. Wel zijn de tijden en inzichten sedert dien gewijzigd! Het „tempora mutantur et nos mutamur in illis" heeft zich hier ook doen gelden. Evenwel, eene vakvereeniging is de N. I. O. V. niet, doch eene vereeniging die, nauwe voeling hebbende met, en geboren uit, het officierscorps, er naar streeft op gepaste en bescheiden wijze Hoogerhand met de wenschen en behoeften van dat corps op de hoogte te brengen en in kennis te stellen. Immers, veel wat men van boven af niet ziet en gevoelt, kan van onder af, zonder schokken, geopenbaard en daarna in overweging genomen worden. De N. I. O. V. vormt daartoe den schakel; het schrijven over particuliere onderwerpen het officierscorps betreffende in dagbladen en tijdschriften en de polemiek daarover wordt vermeden.

Het „On lave son linge sale en famille" wordt nu zooveel mogelijk betracht. Dat dit wordt ingezien van weerskanten blijkt wel daaruit, dat thans 80 pCt. van het Nederlandsch-Indische officierencorps lid van „N. I. O. V." is, terwijl men vóór den oorlog als 't ware huiverig was om toe te treden, dikwerf omdat men vreesde daardoor onkrijgstuchtelijk te handelen, zijn militaire loopbaan te schaden, vrouw en kroost te benadeelen. En de in- en voorlichtingen door het Hoofdbestuur van N. I. O. V. aan het Indische Legerbestuur en de Indische Regeering verstrekt vallen thans in goede aarde en worden geapprecieerd. Dat dit van uitwerking is op den goeden geest, die in een officierscorps moet heerschen, behoeft geen betoog. Er is nu een veiligheidsklep, door welke men zijn gemoed lucht geven kan, terwijl men weet dat zijn stem niet die van een roepende in de woestijn zal zijn, doch gehoor kan vinden.

N. I. O. V., waarvan het Hoofdbestuur — waarvan alleen actief dienende hoofd- en subalterne officieren deel uitmaken — heeft haar zetel te Bandoeng, in de meeste garnizoensplaatsen zijn afdeelingen gevestigd, terwijl de vereeniging in het moederland vertegenwoordigd wordt door de „Vertegenwoordiging in Nederland", waarin uit hoofde van continuiteit ook gepensionneerde officieren zitting hebben. Deze Vertegenwoordiging is de schakel van

N. I. O. V. tusschen het Ministerie van Koloniën, de Volksvertegenwoordiging, de Nederlandsche Officiers-Vereeniging, de Bond van Gepensionneerde Officieren „Bendor", enz., enz. Waar thans het zwaartepunt der Indische belangen meer naar Indië, den Volksraad, is verplaatst, kan N. I. O. V. thans dáár rechtstreeks, zoo noodig of gewenscht, aanraking zoeken.

Zaterdag, 22 November j.l., om 2.30 nam., vergaderde de Vertegenwoordiging in de Oranje Societeit op het Prins Hendrik Plein te 's-Hage. Buiten de leden, waren de in den Haag woonachtige leden van N. I. O. V., een vertegenwoordiger van het Departement van Kol. en het Bestuur van „Bendor" uitgenoodigd, terwijl introductie was toegelaten. Velen gaven aan den oproep gehoor. Eene motie werd verdedigd om voor de Indische officieren, die hier te lande te werk gesteld worden, ook hier hun diensttijd dubbel te doen tellen, omdat zij anders voor hun pensioen langer hebben te dienen dan de officieren, die in Indië bleven, terwijl er zijn die — om redenen van dienst, b.v. als leeraren Hoogere Krijgsschool als anderszins — van uit Indië „in dienst" worden uitgezonden.

Eigenaardig is nu, dat in Nederland een contrabeweging plaats vindt en dat, waar het voornemen bestaat om opruiming door pensionneering onder de beroepsofficieren, die een zeker aantal dienstjaren kunnen doen gelden, te houden, degene, die z.g. tropenjaren hebben, zich nu beklagen daardoor op jeugdiger leeftijd dan anderen gepensionneerd te worden en vroeger in zorg te geraken. Al zijn er nu voor de Indische officieren uitzonderingen, de prikkel moet blijven bestaan in Indië zelve te dienen en geen gelegenheid moet worden geschapen om in Holland te blijven hangen, zij het dan ook daar dienst presteerende.

Verder werden besproken de voorstellen der Bezoldigingscommissie en was men het er over eens, dat deze vrijwel aan alle bezwaren, van uit het officierscorps geuit, was tegemoet gekomen. Alleen kon men zich niet vereenigen met het standpunt, dat deze commissie heeft ingenomen ten opzichte van de gepensionneerde officieren. Ook aan deze behoort het verhoogde pensioen toegekend te worden. Zij presteerden dezelfde, en dikwerf zwaardere, diensten, vooral daar toen een deel van het Indische leger als 't ware steeds te velde was, en hebben nu zeker recht om ook vruchten van hun arbeid, het scheppen van betrekkelijke rust in onze koloniën, te plukken. Zij behooren niet bij anderen, die het thans zooveel gemakkelijker hebben — al moeten zij klaar zijn voor alle gebeurtelijkheden — ten achter te staan. Al wil de Minister van Koloniën het resultaat van het werk der Staatscommissie — sedert verschenen — afwachten, om in verband daarmede Z.E. standpunt te bepalen, toch kan het zijn nut hebben inzake van advies te dienen. Eene commissie zal benoemd worden om in samenwerking met „Bendor" dit vraagstuk uit te werken. Door deze vereeniging werd reeds een verzoekschrift aangeboden om de pensioenen der gepensionneerde officieren met 50 pCt. te verhoogen, waarbij zij toch nog achteruit gaan, gezien de waardevermeerdering van al het benoodigde met gemiddeld 80 pCt.

Ook werd besproken het noodzakelijke om de traktementen der in Holland zijnde Indische officieren, met het oog op de duurte, te herzien. Ook dit vraagstuk werd in handen eener commissie gesteld, om aan Hoogerhand de billijk geacht wordende bedragen te kunnen voorstellen.

Een en ander zal later uitvoerig in het Orgaan der Nederlandsch-Indische Officiers-Vereeniging worden bekend gesteld, maar omdat er maanden mede gemoeid zullen zijn, vóórdat dit nummer hier te lande zal arriveeren, verscheidene leden van N. I. O. V., ook zijn leden van „Oost en West", grepen wij de gelegenheid aan om door het Koloniaal Weekblad hun reeds thans in groote trekken mede te deelen wat er aanhangig is, dit als een zekere geruststelling, zoowel voor de nog in dienst zijnde in Nederland vertoevende officieren, als voor de gepensionneerden aldaar, behoord hebbende tot het Indische leger. Hun belangen worden door óók belanghebbenden met bekwamen spoed en op gepaste wijze behartigd.

G.

De Plantaardige Oliën en hare Beteekenis voor Nederlandsch-Indië.

Wat de beteekenis thans is en in de toekomst worden zal, beschrijft de heer Schmülling in het geillustreerde weekblad voor Nederland en Koloniën „Indië", waaraan wij o.a. het volgende ontleenen:

Al is in technologisch- en vooral in chemisch-wetenschappelijken zin in deze materie het laatste woord nog niet gesproken, anders staat het met de aangeplante oliehoudende gewassen; de wild groeiende zijn van weinig beteekenis.

In volgorde van belangrijkheid komen in aanmerking de klapper, de aardnoot (katjang), de sojaboon (katjang kedelé), kapok (voor de pitten), ricinus (djarak) en sesam (widjan).

Zoowel op Java als in de Buitenbezittingen zijn thans bijeen genomen ten minste 21 groote, modern en zeer doelmatig ingerichte oliefabrieken van groote capaciteit in werking. In deze is men door deugdelijke technische hulpmiddelen in staat een zeer volmaakt veredelingsprocédé toe te passen. Juist daardoor heeft het oliebedrijf niet alleen een geweldige vlucht genomen, maar men bereidt zich zelfs voor de naaste toekomst op nog grooter uitbreiding van de bedrijven dezer plantaardige vetten voor.

Het meest bekende bedrijf is wel de „N. V. Oliefabrieken Insulinde", welke wederom besloot tot kapitaalsuitbreiding. Echter ook andere bedrijven ontwikkelden zich, zelfs gedurende, of liever gezegd door den oorlog.

Wij ontvingen voor onze „Leestafel" een zeer fraai album der „N.V. Oliefabriek van Dongen", Blitar-'s-Gravenhage, 1914—1919, dat ons in beeld doet zien, welk een enorme vlucht ook deze fabriek genomen heeft.

De „N.V. Oliefabriek van Dongen" of „Olvado" werd 19 Februari 1914 opgericht. De oorspronkelijk op bescheiden schaal ingerichte fabriek kwam in October van dat jaar in werking. Het maatschappelijk kapitaal bedroeg toen ƒ 500.000, waarvan ƒ 150.000 uitgegeven was. Sedert werd dat kapitaal gebracht van ƒ 500.000 op ƒ 2.000.000.

Het bedrijf bevatte in 1918 twee oliefabrieken met annex raffinaderij, machinale kuiperij, tankinstallaties, enz. De bedrijfsreserve onder ultimo 1917 bedroeg 85 pCt. van het geplaatste maatschappelijk kapitaal.

En in deze lijn streeft deze jonge fabriek krachtig voorwaarts. Een streven, dat niet genoeg kan worden toegejuicht, omdat door industrialisatie bij de dreigende overbevolking van Java een débouché gevonden en welvaart onder de bevolking gebracht wordt.

G.

Uit de Eur. Pers in Ned.-Indië.

De Vereeniging France-Hollande.

Het doel dezer Vereeniging is met alle geoorloofde middelen te streven tot het nauwer aanhalen van den band tusschen Frankrijk en zijne koloniën eener- en Ned. Oost-Indië anderzijds. Handel, industrie en landbouw hebben een groot belang bij het slagen van dit doel.

Het bestuur der France-Hollande, wetende hoe juist het Fransche volk spontane uitingen van waardeering in het buitenland voor zijn groote mannen weet te apprecieeren, wil als eerste middel tot nieuwe toenadering en betere verhoudingen door een daad toonen, hoe in Indië gedacht wordt over de drie groote maarschalken van Frankrijk: Foch, Joffre en Pétain. Het meent die hulde het eenvoudigst en best te kunnen uitspreken door aan ieder der drie „maréchaux de France" iets specifiek Ned.-Indisch aan te bieden: een met brillant bezette kris van echt Pa-

morstaal, in gouden scheede, waarvan de vervaardiging ware op te dragen aan de eerste kunstenaars in dit vak en waarvoor de bemiddeling ware in te roepen van deskundigen in Midden-Java.

„De Vereeniging is ervan overtuigd," lezen wij verder in het „Soer. Hbl.", „dat een hulde op deze wijze gebracht, een golf van sympathieke gevoelens door de harten van het Fransche volk zal jagen en dat zij later trotsch zullen kunnen zijn tot die gelukkige verbetering van gevoelens een krachtigen stoot te hebben kunnen geven."

De Afdeeling B. van den S. I.

Van gezaghebbende zijde ontving het „Soer. Hbl." eenige waardevolle inlichtingen omtrent deze z.g. afdeeling B van den S.-I., welke als volgt kunnen worden samengevat: „Het staat reeds zoo goed als vast, dat de afd. B in 1918 door Sosrokardono werd opgericht met de bedoeling de *djihad*, d.i. den heiligen oorlog tegen de ongeloovigen, op Java meer bekend onder den naam van: *perang sabil Allah*, uit te roepen. Met de letter B was dan ook niet bedoeld een tweede afdeeling van den S.-I., doch zij was de beginletter van het Arabische woord *bargok*, hetgeen beteekent: „Verzet tegen het wettig gezag"; de S.-I. Bargok was een op zichzelf staande vereeniging, welker naam wij zouden kunnen vertalen met „Islamitische Bond van Verzet tegen het wettig Gezag!" Tot voor korten tijd hebben de leden van den S.-I. B. het bestaan dier vereeniging geheim weten te houden, aangezien zij door een zwaren eed daartoe gebonden waren; niet-leden, die daarvan bij geruchte hadden gehoord, meenden met een tweede afdeeling van den S.-I. te doen te hebben en de S.-I. B.'ers hebben, om niet ontdekt te worden, hen in dien waan gelaten. Eenmaal lid van den S.-I. B. geworden, mocht men zich daarover niet uitlaten — op straffe des doods! Vóórdat iemand als lid werd toegelaten, moest hij den eed afleggen, en verpandde lijf en goed, dat hij zijn woord niet breken zou. In geval van eedsbreuk zou de geheimschender vermoord worden.

Ten einde aanhang te verwerven en de beschikking over middelen te verkrijgen, werd voornamelijk onder rijke hadjis gewerkt; hier werd dus het kapitaal in den arm genomen en op zijn invloed gespeculeerd. Binnen korten tijd was geheel Manondjaja lid van den S.-I. B., met uitzondering van den wedana, die tot het laatst toe weigerde. Langzamerhand verspreidde zich de beweging over den geheele Preanger, behalve de afdeeling Soemedang, waar de grijze pangeran nog in zoo'n aanzien bij de bevolking staat, dat zij, zijnentwille, zoowel den S.-I. als den S.-I. B. weerde. De andere afdeelingen waren volkomen geïnfecteerd. Verschillende propagandisten, zooals Hadji Adrai te Garoet en Hadji Hassan te Leles, gingen den boer op en wierven leden, onder wie vele inlandsche bestuursambtenaren, die uit vrees om vermoord te worden, toetraden.

De S.-I. Bargok was een leger, waarvan de leden de ksatrija's, d. z. soldaten waren, en dat gewapend met blanke wapens en djimats alle Europeanen en Chineezen zou uitmoorden; om geen argwaan te wekken, zou tegenover hen voorloopig een vriendschappelijke houding worden aangenomen. Op den dag der *djihad* zouden alle bruggen worden vernield, evenals de spoorbanen en de verbindingen van telefoon en telegraaf; tevoren zouden in verschillende bedrijven werkstakingen worden uitgeroepen om van de daardoor gewekte beroering gebruik te maken. Men begrijpt nu, waarom voortdurend met werkstaking op de suikerfabrieken en bij den pandhuisdienst werd gedreigd. De S.-I. B. was georganiseerd."

„Men beschikte over een soort cijferschrift, waarvan in de meest-onschuldige correspondenties gebruik gemaakt werd; zoo beteekende b.v. 8/9—50—10 met een zwarten cirkel, dat een gebeurtenis moest plaats hebben op 8 September van het Javaansche jaar 1850 's avonds om 10 uur; een witte cirkel duidde den dag aan.

Nu was één der eerste voorschriften van den S.-I. B. een stipte naleving van den godsdienst, en daaronder meende men ook te moeten rekenen de prediking van de *djihad* of *perang sabil Allah*, ofschoon zij nergens in den *Koran* is voorgeschreven, doch volgens uitleggers van *El Kitab* in hun *soena's* en *kija's* door den Profeet Mohamad is bedoeld; de kafirs zouden verdelgd moeten worden. Overal zouden leden van den S.-I. B. te werk worden gesteld, in particuliere- zoowel als in gouvernementsbedrijven, om als het sein werd gegeven, tot den massamoord over te gaan; dat sein zou een zwarte vlag zijn, door het luchtruim bewogen. Het beteekende dan tevens de komst van den Iman-mahdi! Den Gezant Gods...

Tot vorst over Java zou dan worden uitgeroepen... Het thans door mr. Filet ingestelde onderzoek zal ongetwijfeld uitwijzen, wie tot vorst zou worden uitgeroepen."

Zij, die geen lid waren, vervolgt het blad, wisten niets van de bedoeling dezer vereeniging, dan alleen dat zij het godsdienstig leven aanspoorde. De strenge eed en het feit, dat de meeste Inlandsche bestuursambtenaren lid waren, maakten het mogelijk, dat deze beweging van 1918 af heeft voortgewoekerd, zonder aan het licht gekomen te zijn.

Verder wijst het blad op een uitlegging van de *djihad* of *perang sabil Allah*, door niemand minder dan wijlen Said Oesman, die om zijn groote bekwaamheden door de regeering werd benoemd tot adviseur honorair voor Arabische zaken. Die autoriteit zegt n.l., dat voor het proclameeren van den heiligen oorlog tegen de ongeloovigen drie voorwaarden aanwezig moeten zijn:

1. dat de Mohamedanen de absolute zekerheid hebben, dat zij met hun overmacht de ongeloovigen kunnen vernietigen;
2. dat zij door die ongeloovigen zijn gepijnigd en gemarteld;
3. dat alle wateren in bloed zijn omgezet.

Het beginnen van de perang sabil zonder deze drie voorwaarden tezamen en tegelijk zou een Allah ongevallig werk zijn!

De verzwakking van den S. I.

De Batavia-redacteur van het „Soer. Hbl." schrijft, eveneens opgenomen in de „Preanger Bode": Overal uit den Archipel komen de bewijzen van een naderende kentering en inderdaad zal de tijd niet meer zoo heel ver af zijn, dat aan de extremistische elementen voor langen tijd het zwijgen is opgelegd. Daar is in deze kolonie nergens plaats voor de revolutionnaire gedachte; de Inlander toch heeft geen revolutionnaire neigingen en verzet tegen zijn hoofden komt niet in hem op. Thans werden wij in de gelegenheid gesteld meer van nabij de S.-I. beweging in het Cheribonsche na te gaan en wij kunnen met groot genoegen constateeren, dat noch Tjokroaminoto, noch Alimin hier eenigen invloed hebben. Zeker, zij spreken wel eens voor de Cheribonners en laten zich dan ook door hen betalen, doch erg veel indruk maken hun brallende woorden op de omstanders niet; drie dagen nadat de groote heeren vertrokken zijn, is men hun demagogische toespraken wederom geheel vergeten. Dan bestaat wel is waar de S.-I. nog in dit gewest, doch hij heeft het revolutionnaire karakter niet meer. In Koeningang, dat door zijn ligging vlak aan de Preanger, oorspronkelijk een zeer sterke opleving van den S.-I. vertoonde, is, dank zij het werk van den regent Raden Aria Adipati Brata Amidjaja en van den dokter Soeriadarma, de beweging teruggebracht tot slechts eenige honderdtallen leden, terwijl heden, tengevolge van de groote activiteit der Inl. bestuursambtenaren, door tal van arrestaties met betrekking tot de Afd. B., dit handjevol nog meer gereduceerd is. Voor Kadoegedeh en Ardjawinangoen geldt hetzelfde.

Anders is dit in de economisch zeer slechte streken ten Oosten van de hoofdplaats. Daar toch heeft de S.-I. na een mislukte poging om te komen tot een zoogenaamden „Kaoem Boeroe" of werkliedenbond, een zeer gematigd karakter gekregen en als zoodanig is een samenwerking tusschen bestuur en S.-I. zeer goed mogelijk, hetgeen ook weer bleek uit de vergadering van den controleur Linck met de leiders der beweging in Tjiledoek. De S.-I. hier is gebleken een buitengewoon goede compensatie te zijn voor de zgn. desa-hyena's en desahoofden. Want in

deze zoo arme en dichtbevolkte streken bevinden zich ontzaglijke geldsbedragen in handen van genoemde categorieën, waarvan men o.a. reeds het bewijs heeft kunnen vinden in mijn telegram, dat bij het desahoofd van Pabedillan-Wetan voor ƒ 28000 aan zilver achterhaald werd, terwijl aan klein bankpapier voor een nog grooter som aanwezig was. Het desahoofd beweerde dit gedaan te hebben met het oog op diefstallen, zijnde het dan onmogelijk, dat het geheele bedrag hem ontfutseld zou worden.

Kortom niet alleen in dit gewest, doch over het algemeen in geheel West-Java is de invloed van den S.-I. danig aan het tanen en de machteloosheid van de leiders blijkt zeker wel uit de frequentie, waarmede zij deze streken bezoeken. De kracht van de reactie doet zich sterker en sterker gevoelen; vóór evenwel de revolutionnaire gedachte geheel verdwenen is, zal nog wel eenige tijd verloopen, hetgeen al weer vertraging beteekent in de rustige ontwikkeling van deze gewesten, de eenige wijze, waarop Indië op den langen duur tot zelfstandigheid komen kan.

Een opmerkelijk verschijnsel.

De „Pr. Bode" schrijft: „Werd men tot voor kort geleden met afgunstige blikken aangezien, als men kond deed binnen afzienbaren tijd met verlof of voor goed naar het Oude land te vertrekken, thans heeft juist het omgekeerde plaats. Men beschouwt U medelijdend en raadt U aan om liever van deze plannen af te zien. In Holland benijdt men u thans, waar men u vroeger beklaagde."

Velen in Holland, die na een leven van hard werken, van de vruchten van hun arbeid hopen te genieten, ondernemen op meer gevorderden leeftijd een lange reis naar Tropisch Nederland, want het leven in Europa is geen lust meer. Vergeleken met daar, is Indië een paradijs. „Kijkt men dan ook eens goed om zich heen, dan ziet men hier allerwege gezichten van menschen, die reeds voor goed afscheid van Indië hadden genomen, maar nu hier zoo vlug mogelijk zijn teruggekeerd om hier de rest van hun leven te slijten. En deze stroom zal met den dag grooter worden, want Holland en Europa worden met den dag onhoudbaarder om te bewonen. Hier heeft men geen koude te vreezen. Belastingen heeft men hier niet in vergelijking met Holland.

Is deze toevloed van bewoners aan den eenen kant een voordeel, aan den anderen kant zal daardoor het leven in Indië steeds duurder worden. Speciaal Bandoeng met zijn uitgezocht klimaat is een trekpleister voor allen. De bevolking is dan ook ondanks de vele buitenlandsche verloven, steeds wassende en men zal hier weldra weer voor allerlei moeten komen te staan; gebrek aan huizen met niet te hooge huurwaarde doet zich al weer allerwege gevoelen. En het bouwen wordt hier zeer bemoeilijkt door het totaal gemis aan vervoermiddelen. Bij de vele half afgewerkte huizen moet het werk worden stopgezet, door gebrek aan kalk en andere bouwmaterialen, die van elders moeten worden aangevoerd, maar waarvoor de S. S. geen wagons heeft."

Het blad beschrijft vervolgens toestanden in Amsterdam en de stedelijke en rijksbelastingen in Europa en besluit: „Wij voorzien dan ook dat vele groot-kapitalisten, indien de toestand niet verbetert, hunne matjes zullen oprollen en naar Indië zullen verhuizen. Wij beleven dan misschien nog een tijd, dat Indië het land van groot-kapitaal wordt, waarop het tot nu toe allerminst aanspraak kon maken. Het is dan ook voor dit land te hopen, dat het buiten de beroeringen blijft, die thans een groot deel der beschaafde wereld teisteren."

Padvinders in Indië.

Wij lezen in het „Soer. Hbl.", dat de padvinders van Batavia, 21 jongens en 3 troepenleiders, een week in Garoet zijn geweest, waar zij waren ondergebracht in het sanatorium Garoet, waarvan een der beneden-paviljoens als legerplaats was ingericht, terwijl zooveel mogelijk het kamp-idee behouden werd door vóór de kamers op de terrassen een paar tenten van zeildoek op te slaan. De jongens hebben zich kostelijk geamuseerd. O.a. werden zij uitgenoodigd om de onderneming en de fabriek Pamagatan te bezichtigen, waarheen zij met de vrachtauto van het sanatorium vervoerd werden. Voorts zijn zij op een morgen gaan ontbijten bij de familie Bowles op Tjiteloe. De overige dagen werden doorgebracht met het maken van wandeltochten in den omtrek. Uit dankbaarheid voor de genoten gastvrijheid hebben de padvinders in het sanatorium een avondje gegeven voor de gasten, bestaande uit zangnummers, voordrachtnummers en standen. Op dien avond werd aan het sanatorium een album overhandigd, waarin het gezamenlijk portret der padvinders en hunne handteekeningen voorkomen en dat thans in de recreatiezaal ligt voor de gasten.

Suriname.

In zijn Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de begrooting van Suriname voor 1920 zegt de Minister dat hij, evenmin als zijn voorganger, zijn medewerking wenscht te verleenen tot een zoogenaamden verkoop van de koloniën Suriname en Curaçao.

Het is te hopen, dat de „enkele leden", die geen bezwaar hadden tegen een verkoop, indien uit de opbrengst de geheele Nederlandsche crisisschuld zou kunnen worden afgelost, zullen berusten in de weigering van den Minister en naar andere middelen zullen omzien om onze crisisschuld uit de wereld te helpen.

De minister zou zich voor het oogenblik willen onthouden van een uitspraak omtrent de deugdelijkheid van het bestuursstelsel der kolonie. Ten aanzien van de concrete punten, in het verslag genoemd, merkt hij intusschen op, dat het geldende regeeringsreglement de noodige waarborgen bevat tegen een mogelijk verkeerd gebruik van de aan de Koloniale Staten toegekende bevoegdheden. Uit den aard der zaak behooren de gevallen van ingrijpen van het opperbestuur tot het werkelijk-noodzakelijke te worden beperkt.

Omtrent den uitslag van de werkzaamheden van het zoogenaamde Suriname Studiesyndicaat, is den minister nog niets met zekerheid bekend. Naar hem ter oore kwam, ligt het eerste deel van het verslag thans ter perse.

Ook omtrent het tekort aan arbeidskrachten, dat in Suriname bestaat, bezit de minister geen gegevens.

Een der directeuren der West-Indische Cultuurbank, mr. dr. C. F. Schoch, vertoeft thans in de kolonie, om te trachten de werkzaamheden der bank, welke tot nog toe door het gebrek aan cultuurwerkkrachten en de daaruit voortvloeiende geringe behoefte aan cultuurcrediet van weinig beteekenis waren, in omvang en belangrijkheid uit te breiden.

De minister stelt zich voor de vraag, of het wenschelijk is, de militaire macht in de kolonie te vervangen door een op militairen voet georganiseerd politiekorps, binnenkort, met het oog op de thans bestaande omstandigheden, in gezette overweging te nemen.

De vraag, of de minister, evenals zijn ambtsvoorganger, van oordeel is, dat een wijziging van het regeeringsreglement niet behoeft vooraf te gaan aan de geldelijke gelijkstelling van het bijzonder met het openbaar onderwijs, kan hij bevestigend beantwoorden. Niettemin stelt hij zich voor, binnen korten tijd een wetsontwerp aanhangig te maken, ten einde bezwaren, welke mogelijk aan de tegenwoordige lezing van het betrokken artikel van het regeeringsreglement zouden kunnen worden ontleend, te ondervangen. De uitkomsten van het landbouwonderwijs noemt de gouverneur bevredigend. De gouverneur is van oordeel, dat de commissie van advies voor de keuring van bioscoopfilms, die den procureur-generaal van raad dient bij het verleenen van de vergunning tot vertooning, in haar samenstelling alle waarborgen biedt voor een behoorlijke vervulling van haar taak.

De minister is bereid bij den gouverneur aan te dringen op een spoedige behandeling van de ontwerp-verordening, regelende het onderzoek naar de opvoe-

ding en de verzorging van kinderen door anderen dan de ouders, grootouders of voogden (kweekjesverordening).

Ten opzichte van de voedselvoorziening in de kolonie gedurende den oorlog moesten vaak met grooten spoed verschillende maatregelen genomen worden, zooals de aanvoer van rijst van verschillende plaatsen en die van vet en vleesch uit Argentinië.

Daar de geregelde voorziening in de eerste levensbehoeften niet bij de belangen van de schatkist mocht worden achtergesteld en alle berekeningen door den oorlogstoestand onzeker waren, is het zeer wel mogelijk, dat, achteraf gezien, sommige van die maatregelen minder hadden behoeven te kosten dan het geval is geweest.

Het is den minister niet bekend, of bij den gouverneur plannen bestaan tot bevordering van gouvernementswege van den middenstandslandbouw. Aan de hygiënische voorziening in Suriname zijn buitengewone moeilijkheden verbonden. Men ondervindt van degenen, die men in hun eigen belang tegen ziekten wil beschermen, meer tegenstand dan medewerking en stuit op het bezwaar, dat wezenlijk afdoende maatregelen achterwege moeten blijven, omdat zij te zeer de persoonlijke vrijheid en het huisrecht aantasten.

Er bestaan inderdaad plannen, om de totstandkoming van een station voor draadlooze telegrafie te Paramaribo te bevorderen. Dienaangaande kunnen op het oogenblik nog geen nadere mededeelingen worden gedaan.

* * *

In een onzer vorige nummers schreven wij, dat wij gaarne de gezichten der Boschnegers en Indianen zouden willen zien, wanneer zij voor de eerste maal getuige zouden zijn van de vliegproeven der Franschen aan de Marowijne. Die proeven hebben met succes plaats gehad en — zooals *De West* van 18 November mededeelt — heeft de tocht van St. Laurent (tegenover Albina) naar de Inini (een zijtak van de Lawa) één uur geduurd. Anders een reis per roeivaartuig van vele dagen.

Een correspondent te Albina schrijft aan *Suriname* van 27 October naar aanleiding der vliegproeven o.m.: „Een incident moet nog worden vermeld en wel de openlijke uiting van de djoeka's (Aucaner Boschnegers) meening omtrent de vliegmachine. Zooals te verwachten, was de djoekastand daar goed vertegenwoordigd en dat moet ook, want in zekeren zin wordt zij hun concurrent. De meening onderling was dan ook verschillend. Om u het ware te geven, dient u min of meer woordelijk den woordenstrijd terug te geven, zooals die plaats vond, d.i. in djoekaspraak, met de hoop, dat dit niet te veel van het geduld van de lezers gevergd is. Ik noem ze 1 en 2.

De machine gaat te water en stoomt, zonder nog te stijgen.

1. — A'n poi ga lokoetoe. (Kan niet stijgen, vliegen).

2. — Eh' a sa go. (Jawel, zij zal gaan).

1. — Bija a'n poi go. (Vriend, het kan niet gaan).

2. — A sa go...... (het zal gaan).

Met stijgt de machine.

2. — Bija, mi a'n ben tagi joe, a sa go. (Nu zei ik 't niet).

1. — Ai so a dé. (Zoo is het).

En ziet, zooals wel meer gebeurt, nog voor één minuut stonden ze lijnrecht in meening tegenover elkaar om het volgend moment accoord te gaan, en wel hiermee:

Het vliegen zal wel gaan (groote teleurstelling op beider gelaat), want nog hoopten ze in stilte, dat op het laatste moment nog de boel spaak zou gaan. Toen echter alles zóó ging, vonden ze nog eén laatsten strohalm om zich er aan vast te klampen en wel in de meening, dat al kunnen ze vliegen, men hen toch noodig zal hebben, ten einde de kreken aan te wijzen bij het opgaan.

Van verschillende kanten is getracht ze te doen begrijpen, dat alles op kaart zal worden gebracht, zonder uitwerking op des mans verstand. Dergelijke menschen kan je het ook niet euvel duiden, dat ze niet begrijpen willen; jammer voor hen zelven, want de desillusie zal des te grooter zijn."

Voor onze lezers hier teekenen wij aan, dat de djoeka's de vrachtvaarders zijn voor goud- en balata-industrieelen en dat de heeren wel eens misbruik maken van hun monopolie.

* * *

De West van 21 November schrijft:

„Eindelijk is door den Gouverneur een ontwerp ingediend tot wijziging der bauxiet-verordening, die sedert 27 Maart 1918 door de Kol. Staten was goedgekeurd.

De afkondiging der verordening bleef tot dusverre uit, omdat het opperbestuur bezwaren had.

Het blijkt nu, dat de regeering rechtstreeks onderhandeld heeft met de directie der Amerikaansche Aluminium Company, waarvan de Surinaamsche Bauxiet Maatschappij eene vertakking is.

De onderhandelingen zijn te 's-Gravenhage gevoerd door den vice-president der Aluminium Company, den heer Darling.

Zij hebben geleid tot overeenstemming tusschen partijen, en als gevolg daarvan is thans door den Gouverneur het ontwerp ingediend tot wijziging der bauxiet-verordening.

De wijzigingen komen in hoofdzaak neer op een verzwaring der lasten voor de Bauxiet-Maatschappij.

De Minister heeft aan den Gouverneur geseind, dat de heer Darling de thans voorgestelde regeling „bevredigend" oordeelt.

Onder die omstandigheden zullen ook de Koloniale Staten wel geen bezwaar maken tegen de voorgestelde wijzigingen."

Aan het slot schrijft het blad:

„Uit de houding der Company moet worden afgeleid, dat zij, in weerwil van den zwaarderen belastingdruk, vertrouwen heeft in de levensvatbaarheid der onderneming."

* * *

Hetzelfde nummer van *De West* bericht, dat het s.s. *Madjoen* omstreeks midden November van Java vertrokken is met 639 volwassen immigranten en 16 kinderen voor Suriname en dat spoedig de *Karimoen* zal volgen met ruim 600 immigranten.

* * *

De West van 11 November schrijft:

„Evenals de Nederlandsche regeering deed, toen het praatje rondging dat onderhandeld werd over den verkoop van Suriname, heeft ook de Engelsche regeering thans een officieele logenstraffing gegeven van de desbetreffende geruchten omtrent Demerara.

De Gouverneur van Demerara is telegraphisch door Lord Milner gemachtigd om aan de wetgevende vergadering mede te deelen, dat de Engelsche regeering er niet aan denkt om eenig deel van hare West-Indische bezittingen aan een vreemde mogendheid af te staan."

Waar blijven nu de heeren, die met stelligheid wisten mede te deelen, dat Engeland zijn West-Indische koloniën aan de Vereenigde Staten zou afstaan als wederdienst voor de door de Unie in den oorlog bewezen diensten?

* * *

Uit hetzelfde nummer van *De West* de volgende doodsberichten:

In den ouderdom van 73 jaar is te Paramaribo overleden de heer F. C. Curiel, planter. Vele jaren was de heer Curiel voorzitter van de Vereeniging voor den Groten Landbouw.

In de Koloniale Staten was hij geruimen tijd een der ijverigste en meest geziene leden. Ook in tal van andere functiën maakte hij zich verdienstelijk jegens de samenleving. Zoo was hij kerkeraadslid van de Ev. Luthersche gemeente. In weerwil van een eigen drukken werkkring, klopte men nimmer vergeefs bij hem aan, wanneer het gold medewerking in het belang van de publieke zaak.

* * *

Den 10den November overleed te Paramaribo, be-

trekkelijk onverwacht, de heer J. E. Bartelink, de nestor der Surinaamsche planters, in den ouderdom van 85 jaar. Hij was schrijver van eenige populaire werkjes over den landbouw en het plantersleven.

Curaçao.

De bovenwindsche eilanden.

De Regeering heeft al van antwoord gediend op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer. Daarbij wordt overweging van de wenschen der ingezetenen van de bovenwindsche eilanden toegezegd in overleg met den Gouverneur.

De beweging op St. Martin tot afscheiding van Curaçao e.o. heeft intusschen al gevolgen gehad. Er is een volksstemming geweest. Eene vacature in den Landraad heeft tot de verkiezing van een der leiders van de beweging geleid. De heer Waymouth, redacteur-uitgever van *Day by Day*, is gekozen met 37 stemmen tegen 30 stemmen op den tegencandidant.

Typeerend in meer dan één opzicht is de wijze, waarop de nieuwe rechter, Mr. Schagen van Leeuwen, die eene der juist geuite klachten reeds komt ondervangen, wordt welkom geheeten in eene correspondentie uit St. Martin in *De Vrijmoedige* van 6 Nov. l.l.

De bevolking alhier is zeer tevreden met den nieuwen H o l l a n d s c h e n rechter. Omtrent zijne bekwaamheid en onpartijdigheid wordt niet de minste twijfel gevoed. Edoch, Nederlanders komen naar onze verafgelegen streken direct uit Nederland met zuivere motieven en zeer neutrale, democratische neigingen, — men bespeurt echter, dat, zoodra het doenlijk is, het maatschappelijk net over hen wordt geworpen en zij langzamerhand die edele, zoo hoogst noodige en op prijs gestelde elementen van w a r e democratie en vrijzinnigheid verliezen en mettertijd vergiftigd worden met het venijn van ijdelen trots en ongerijmd vooroordeel. Gelukkig voor de bevolking is het echter, dat hoe h o o g e r de maatschappelijke positie van den Nederlander is, zoo m i n d e r kans er is voor eene afwijking van zijne als ingeboren gevoelens van recht en rechtvaardigheid. Goddank!

Huisvlijt.

Deze vereeniging is haar werk begonnen. 5 November l.l. is het verkooplokaal geopend. Wij maken van deze gelegenheid gebruik mee te deelen, „dat de besprekingen, die de Gouverneur met het bestuur van het Ondersteuningsfonds Nederlandsch Verbond groep Nederlandsche Antillen, gehouden heeft, dezen stoot tot de oprichting van Huisvlijt hebben gegeven." Dit ietwat verwarde bericht, het Ondersteuningsfonds en het A. N. V. Groep Antillen, zijn zelfstandige lichamen. Ter verbetering onzer mededeeling hieromtrent in ons nummer van 27 Nov. l.l.

Ambtenaarssalarissen.

Tot ons genoegen kunnen wij mededeelen, dat de Koloniale Raad de post op de begrooting (wijzigingsvoorstel), waarvan sprake is in onze nummers van 23 October en 20 Nov. l.l., met algemeene stemmen verworpen heeft. Wij verwijzen naar de aangehaalde artikelen. Veel geven zal het wel niet. De gelden zijn al uitgegeven, heeft de Gouverneur gezegd in de gewisselde stukken, maar als eenstemmig oordeel van den Raad heeft deze uitspraak groote beteekenis.

Kleine berichten.

De Gouverneur heeft bij den Kolonialen Raad een ontwerp-verordening tot regeling der *coöperatieve vereenigingen* ingediend.

Bij voldoende deelname zal in 1920 weer een leergang in *zeevaartkunde* worden geopend.

Opgericht is de *West-Indische Handelsmaatschappij*, die „het drijven van handel in de meest uitgebreide beteekenis van het woord" ten doel heeft. De N. V. is gevestigd te Willemstad, Curaçao. Nadere gegevens omtrent den te drijven handel bieden noch de statuten noch de plaatselijke bladen. Directeur is de heer A. G. Mörzer Bruyns te Den Haag, commissaris de heer H. J. C. Bodenburg Hellemund te Willemstad. Als mede-oprichters worden genoemd Mr. H. A. G. Venema, advocaat te Den Haag en de heer J. Woltman Jr., directeur der Veendammer Hypotheekbank.

De heer Mörzer Bruyns, tijdelijk in de kolonie, hield op eene vergadering van het Algemeen Nederlandsch Verbond eene lezing over *de ontwikkeling van den Nederlandschen landbouw sedert 1880 en de opkomst van den landbouw in Nederlandsch-Indië Wat is daaruit voor Curaçao te leeren?*

Te Philipsburg op St. Martin N. G. is het eeuwfeest van de vestiging van het methodistisch genootschap op dit eiland gevierd.

In plaats van den heer J. F. Haayen is de heer H. J. T. Boomgaart benoemd tot gouvernementssecretaris. De kolonie verliest in den heer Haayen eenen van hare oudste dienaren, die met voorbeeldigen trouw het Gouvernement in onderscheidene rangen ook op de Bovenwindsche eilanden heeft gediend. Zijn opvolger kan zich mede op eenen belangrijken staat van dienst beroemen, die in zijne nieuwe betrekking eene waardige bekroning ontvangt.

De eerste groote regen is gevallen.

Gouverneur Helfrich vertoeft thans op de Bovenwindsche eilanden. Van 18 November—4 December zou de inspectietocht met Hr. Ms. „Zeeland" duren. De landbouwkundige, de administrateur van financiën, de onderwijs-inspecteur, de hoedenvlecht-leider, de directeur van openbare werken en de directeur van den gezondheidsdienst, zouden allen van de partij zijn.

De Vrijmoedige deelt mee, dat de heer Manuel Perez, consul van San Domingo op Curaçao, na 40-jarigen dienst dit ambt heeft neergelegd. Den beminnelijken grijsaard wenschen wij gaarne nog lange jaren toe van een otium cum dignitate.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Het bijgeloof van de Javanen. Dat het bijgeloof van de Javanen nog niet sterk verminderd is, moge o.m. blijken uit de veroordeeling van een zekeren Hadji Idris door den Landrechter te Bandoeng tot ƒ 30.— boete, wegens het verkoopen van djimats (talismans).

Ardi, Alpasik Nalharip, Djaja, Soewanta en Madromi hadden hunne sawahs aan den kampongrand en verder nog eenige koffietuinen, die over het algemeen een voldoend levensbestaan opleverden.

Doch zij hadden van tijd tot tijd last van veldmuizen en schadelijke insecten en om daaraan een einde te maken riepen zij de hulp in van Hadji Idris, een man, die in de dessa bekend stond als geverseerd in de Heilige Schrift en dientengevolge invloed had bij het volk.

Hadji Idris was tot het verleenen van hulp wel bereid en verstrekte aan de verzoekers eenige papiertjes, waarop enkele heilige spreuken uit den Koran waren aangebracht, natuurlijk tegen betaling.

Deze papiertjes moesten op de vier hoeken van de terreinen in den grond worden gegraven, zoowel op de sawahs als in de koffietuinen.

De politie kwam achter de zaak en bracht Hadji Idris voor het Landgerecht met het bekende gevolg.

Zou er op het gebied der bestrijding van het bijgeloof van de Inlanders geen belangrijk veld van actie zijn voor de Sarekat Islam-vereeniging?

Verslag van de Vergadering van de Sarekat Islam-Vereeniging in de dessa Kaliwoengoe (Java). Op 28 September 1919 werd te Kaliwoengoe eene vergadering gehouden van de Sarekat Islam-Vereeniging, welke bezocht werd door 250 leden.

Het uit 9 leden bestaande bestuur was voltallig aanwezig.

Ten 9 ure 's avonds opende de voorzitter, de heer Mohamad Kasan, de vergadering, heette alle leden welkom, dankte allen voor hunne aanwezigheid, doch betreurde de afwezigheid van zoovelen.

Hij zette vervolgens het doel van de vereeniging nogmaals uiteen en drong op trouw bezoek van de vergaderingen aan als eenig middel om iets te leeren, met elkander van gedachten te wisselen. de belangen van den grondeigendom te bespreken, elkanders nooden en behoeften te leeren kennen en daarin, in overleg met het bestuur, langs geleidelijken weg verbetering of verlichting te brengen. De onder-voorzitter, een even bezadigd man als de voorzitter, wees er op dat de vereeniging te Kaliwoengoe niet vooruitging, hoofdzakelijk tengevolge van het feit dat het doel daarvan door de massa nog niet werd begrepen, doch misschien ook tengevolge van de groote afstanden tusschen Kaliwoengoe en de omliggende dorpen.

In verband daarmede stelde hij voor op Zondagmorgen 19 October 1919 eene openbare vergadering te houden op de aloen aloen van het district Kaliwoengoe.

Het doel van de vereeniging kon dan nogmaals worden uiteengezet en dan tevens kennis genomen van de wijze waarop door sommige leden te veel steun wordt verleend aan het Europeesche kapitaal.

De ontevreden stemming in het corps Inlandsche artsen in Nederlandsch-Indië. Deze is tot uiting gekomen in eene vergadering van 26 October 1919, welke in het Stovia-gebouw te Weltevreden werd gehouden.

De vertegenwoordiger van het corps, n.l. van de afdeeling „Oost-Java", was aanwezig; die van „West-Java" had zich laten verontschuldigen wegens drukke ambtsbezigheden.

Verder waren tegenwoordig de inlandsche artsen te Batavia, Buitenzorg, Meester Cornelis, Bandoeng en de leerlingen van de 5e en 6e klasse der Dokter-Djawaschool te Weltevreden.

Het onderwerp, dat behandeld werd, was het eenige dagen te voren uit Nederland ontvangen telegrafisch bericht, dat de waarnemend Minister van Koloniën niet getreden was in de traktementsverhooging der Inlandsche artsen, zooals in de motie van Dr. Rivai in de Begrooting van 1920 was voorgesteld.

Deze tijding heeft het Corps Inlandsche artsen zeer teleurgesteld en ontstemd.

Ook werd in deze vergadering besproken de traktementswijzigingen van de andere landsdienaren, als de vrouwelijke ziekenverpleegsters en militaire functionarissen.

Zoo is het traktement van een Hollandsche Hoofdverpleegster bijv. grooter dan van een Inlandschen arts. Dit gunnen de Inlandsche artsen haar gaarne, doch wel vinden zij dat de Regeering hier met twee maten meet.

Zij zien in die handeling van den waarnemend Minister van Koloniën eene daad, die de functie niet alleen van den Inlandschen arts naar beneden haalt, doch ook van allen, zoowel Europeanen als inlanders, die aan dien tak van dienst verbonden zijn.

Dat velen dan ook verlangend uitzien naar eene betrekking bij den Gewestelijken geneeskundigen dienst of bij eene Inspectie, waar men meer consideratie ondervindt, spreekt van zelf.

Het voorstel van de Bezuinigingscommissie is geweest het begintraktement vast te stellen op f 250.— 's maands met 4 driejaarlijksche verhoogingen van f 50.— 's maands en 2 driejaarlijksche verhoogingen van f 25.— 's maands.

Deze laatste f 25.— moesten dienen om de ambitie wat aan te zetten doch, alvorens men de verhooging ontvangt, is men reeds op zoo'n leeftijd dat het nut daarvan twijfelachtig is.

En het is om die reden dat men eene krachtige actie zal voeren voor de traktementsverhooging.

Hierbij moge in herinnering worden gebracht en de vraag gesteld wat er worden zal, wanneer de 3 Stadsverbanden te Batavia, Semarang en Soerabaija, waar honderden zieken worden verpleegd, geen medische assistentie van de Dokters-Dwaja zullen hebben, om nog niet eens te spreken van de hulp in de krankzinnigengestichten en in de andere elders aanwezige geneeskundige inrichtingen.

Komt in al die instituten verwarring, dan ligt daarvan de schuld niet aan de Inlandsche artsen.

In de vergadering werd eenstemmig besloten dat alle inlandsche artsen hun ontslag uit den Staatsdienst zouden vragen voor het geval het aan de Tweede Kamer gedane verzoek van intrekking van het amendement op de Indische Begrooting niet werd toegestaan, aangezien de bezoldigingen op den tegenwoordigen voet beslist onvoldoende zijn.

In verband met een en ander werd tevens besloten gelden bijeen te brengen en de weerstandskas te versterken.

Uit Soerabaija werd bericht, dat de inlandsche artsen dáár ter plaatse zich ook hadden vereenigd op last van het Hoofdbestuur der Vereeniging van Inlandsche artsen, welke samenkomst zou plaats hebben op hetzelfde tijdstip dat het Congres der Sarekat Islam-Vereeniging zou worden gehouden.

Dit Congres heeft eveneens toegezegd de actie te zullen steunen.

WAT DE CHINEES VERTELT.

De ongunstige toestand der Chineezen in Mexico. In de *Sinar Sumatra* komt een afschrift voor van de schriftelijke klacht, welke de in Mexico woonachtige Chineezen hebben ingediend bij de Chineesche Regeering door tusschenkomst van de „Overseas Chinese Association", en welke luidt als volgt:

Het is een eerste plicht van onze Regeering om persoon en goed van landgenooten in den vreemde te beschermen.

Maar wij, Chineesche handelaren in Mexico, ondervinden dáár eene bejegening van de zijde der vreemdelingen van de grootste willekeur, terwijl het Chineesche gouvernement, niettegenstaande de herhaaldelijk gedane verzoeken om verbetering, steeds het stilzwijgen er toe doet.

Het opleggen van straffen en het executeeren van Chineezen kan men er dagelijks waarnemen.

In het geheel bevinden zich in Mexico een 60.000-tal Chineezen en oorspronkelijk gingen de handel en de industrie vooruit, doch toen de Mexicanen langzamerhand kennis kregen van dien voorspoed, werd de toestand geheel anders.

Ten tijde van het einde der Tsing-dynastie werden tal van Chineezen in Mexico ter dood gebracht.

De toenmalige Chineesche gezant in Amerika Chang-Yin-Tang deed, door middel van zijn secretaris Awijan Keng, destijds wel pogingen om geldelijke vergoeding te krijgen van de Mexicaansche Regeering, doch tengevolge van het uitbreken der Revolutie in Groot-China werd aan dat verzoek geen gevolg gegeven en is de toestand gebleven zooals hij was. Ook tijdens de Revolutie in Mexico in het jaar 1917 lieten vele Chineezen dáár het leven, met het gevolg dat de overblijvenden bescherming zochten op de Amerikaansche oorlogsschepen.

Door tusschenkomst van de Chineesche Club te San Francisco ontvingen zij toen geldelijken steun uit China van den toenmaligen President der Chineesche Republiek Yuan-Shi-Kai, terwijl de president van bovengenoemde Chineesche Club, de heer Lin-Shan-tu, die plaatselijk de toestanden had opgenomen, krachtig geldelijk bijsprong.

Deze slechte behandeling van de Chineezen in Mexico is eene zeer oude zaak, doch de Mexicaansche Regeering schijnt, tengevolge van partijtwisten, niet in staat te zijn een einde te maken aan de kwellingen, waaraan zij van de zijde van het Mexicaansche volk en van de lagere ambtenaren blootstaan.

Soms worden de huizen in brand gestoken, de jonge Chineesche meisjes uit hare families gerukt en medegenomen. Zelfs het dooden van een Chinees geldt in Mexico als een groot geluk voor het land.

Toen voor de Chineezen geen recht te verkrijgen was van de Mexicaansche Regeering, hebben zij zich gericht tot de gezanten van de andere landen doch te vergeefs.

Eindelijk hebben de Amerikaansche en Engelsche Regeeringen oorlogsschepen gezonden om personen en goederen te beschermen, doch wanneer de Chineesche Regeering zich aan deze aangelegenheid niet gelegen laat liggen, dan gaan de Chineesche Handel en Industrie in Mexico te gronde.

Ongunstige toestand, waarin de geldcirculatie in China verkeert. In de *Perniagaän* van 14 October

1919 wordt aan dit onderwerp een hoofdartikel gewijd, waaraan het navolgende is ontleend:

Na het sluiten van den wapenstilstand in Europa hoopten de Chineesche nationalisten op betere tijden voor hun land en op zijn minst dat 's lands financiën eindelijk eens onder eigen beheer zouden komen. Doch van de vervulling van den wensch zal, de tegenwoordige toestanden in aanmerking genomen, in den eersten tijd nog wel niet veel komen.

De provincies van China moeten een totaal bedrag van 200 millioen aan de Centrale Regeering te Peking afdragen, doch aangezien deze Regeering altijd even slap is in hare handelingen, is van dat bedrag in het jaar 1918 slechts weinig binnengekomen, hoofdzakelijk ten gevolge van het feit, dat de militaire gouverneurs de belastinggelden onder zich hielden.

Als motief daarvoor gaven zij op dat de provincies te arm waren om te betalen en deze juist rekenden op Regeeringssteun.

En niet alleen dit, de militaire gouverneurs gaven zelfs aan de Centrale Regeering te kennen, dat zij geld in Japan en elders hadden moeten opnemen ter bestrijding van de dagelijksche uitgaven en dat zij de Regeeringsgoedkeuring op die handelingen verzochten.

De Centrale Regeering was wel verplicht die goedkeuring te verleenen, aangezien zij vreesde dat de provincies anders zich onafhankelijk zouden verklaren.

Zij verzuimde echter een onderzoek in te stellen naar het financieel beheer in de provincies, met het gevolg dat de verwarring in het afgeloopen jaar ten top steeg.

Met de geldcirculatie is het al even ongunstig gesteld en het publiek geraakt er geheel in de war van.

De steden Sjanghai, Tientsin en Peking hebben hun eigen papiergeld, dat uitgegeven wordt door Chineesche, Europeesche en Japansche Banken.

En nu is het zotste van het geval wel dat waar het vreemde papiergeld overal gewild is, men een tegenzin heeft tegen het Chineesche papiergeld, uitgezonderd dan dat van de Bank van China.

Voor dat Chineesche papiergeld krijgt men slechts de halve waarde.

Chineesche pasmunt is in China bijna niet te krijgen en als men in een winkel iets koopt voor eene waarde van 50 centen, moet 60 cent klein geld worden betaald.

Zoowel op de markten als op de belastingkantoren en bij de spoorwegen ondervindt men sedert het begin van dit jaar talrijke moeilijkheden.

In de maand Juli 1918 heeft de Minister van Financiën Tsao-Yu-Lüs den president der Chineesche Republiek verzocht de noodige voorzieningen te nemen voor den aanmaak en het in circulatie brengen van Chineesch goudgeld en hoewel de President in dezen maatregel niet veel heil zag voor het land, zoo stond hij het verzoek van zijn officieelen financieelen adviseur toch toe.

Verder sloot de Minister van Financiën een overeenkomst met den vertegenwoordiger van de Japansche Chosen-Bank, den heer Hishinara, en ging met hem een schuld aan van 80 millioen yen, waarvoor bankbiljetten werden uitgegeven, welke alleen inwisselbaar waren bij die Bank.

Van deze 80 millioen moesten 47 millioen dienen om den Minister van Financiën in staat te stellen bankbiljetten tot een bedrag van 240 millioen uit te geven.

Spoedig daarop volgde zijne aanstelling tot Directeur van het circulatiebureau.

Het is duidelijk, dat na deze maatregelen China bijna geen klein geld meer hebben zal en dat door de invoering van Japansche bankbiljetten in China, Japan met de groote handelsvoordeelen zal gaan strijken.

De legaties der geallieerden hebben na de oprichting van het Circulatie Bureau zich reeds meerdere malen verzet en protest aangeteekend tegen de uitgifte van Japansch papier geld in China, doch tot heden is omtrent den uitslag dier bemoeiingen nog niets bekend.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

De wedvlucht naar Australië.

Men zal zich herinneren, hoe wij te dezer plaatse, tijdens de E.L.T.A. aangespoord hebben om de eer van den eersten vliegtocht naar onze koloniën aan een Nederlander te doen toekomen, of om hiertoe althans een poging te doen. Toen in Frankrijk en in Engeland toebereidselen werden gemaakt voor een wedvlucht van daar naar Australië, waarvoor door de Australische regeering een prijs van 10.000 P. St. uitgeloofd was, herhaalden wij onze aansporing. De eerste, die de reis naar Australië aanvaardde was de Franschman Poulet. Bij gelegenheid van zijn vertrek, op 14 October, riepen wij andermaal de Nederlandsche vliegeniers toe: doet toch mee!

Wat wij betoogden hebben anderen meegevoeld. De Indische regeering loofde een prijs — een prijsje — uit voor de eerste vlucht Nederland—Java; van andere zijde werd de prijs aangedikt. Maar wat voor den Franschman en den Engelschman al kant en klaar was moest in 't land, waar de E.L.T.A. gehouden werd, nog bekeken en bepraat worden. Hiermede is men nu nog bezig, terwijl er al een druk verkeer door de lucht is van Engeland tot veel verder dan Java, en terwijl eerst kapitein Smith en daarna ook Poulet reeds den tocht naar Australië hebben volbracht.

De gebroeders Ross en Keith Smith, vergezeld van twee vliegermachinisten, hebben de volgende route genomen:

12 Nov. vertr. van Hounslow bij Londen, aank. te Lyon.

13	„	Pisa	27	Nov.	Allahabad
15	„	Rome	29	„	Calcutta
16	„	Taranto	30	„	Rangoon
17	„	Kreta	1	Dec.	Bangkok
18	„	Kaïro	2	„	Sava
20	„	Damascus	4	„	Singapore
21	„	Bagdad	6	„	Bandoeng
22	„	Boessorah	8	„	Bima
23	„	Bendar Abbas	10	„	Port Darwin
24	„	Delhi			

Volgens een vroeger bericht zouden zij in onze Oost op meer punten landen, en wij vinden ook bijzonderheden gemeld over hunne aankomst te Soerabaija. Wij betwijfelen echter of 't noodig is geweest zoo vaak te landen als dit aanvankelijk werd opgegeven, namelijk te Bandoeng, Semarang, Soerabaija, Bali, Lombok, Soembawa, Reo (Flores), Larantoeka (Flores), Atamboca (Timor). Wellicht zijn daar landingspunten gereed gemaakt om er desverkiezend te kunnen landen.

Volgens de gestelde voorwaarden moest de afstand van ± 12.500 mijlen uiterlijk in 720 uren worden afgelegd. Het Vickers-Vimy toestel, aanvankelijk voor oorlogsdoeleinden gebouwd, vertrok 12 November van Hounslow, het landde den 9en December op Australischen bodem, d.i. 2 dagen binnen den gestelden termijn. Vakmannen zal 't interesseeren, dat niet alleen 't vliegtuig zelf, maar ook de tweelingmotor Rolls-Royce, van hetzelfde type zijn als die waarmede Alcock zijn beroemden overtocht van den Atlantischen Oceaan volbracht heeft.

Op verschillende landingspunten zijn de koene baanbrekers met geestdrift ontvangen, ook te Bandoeng, waar hun voorbeeld zoo aanstekelijk werkte dat de gouv.-gen. graaf van Limburg Stirum, even na hun vertrek zelf de lucht inging en twee uren boven de Preanger Regentschappen vloog. Al is hij geenszins de eerste hoogwaardigheidbekleeder, die zoo iets onderneemt, algemeen bekend zijn b.v. de reizen van 't Belgische koningspaar naar Engeland en naar de Rijnprovincie, zijn tocht heeft voor Indië toch bijzondere beteekenis, omdat daar, sedert de noodlottige vlucht die den legercommandant, generaal Michielsen, het leven kostte, een algemeene bevangenheid bestond. In Australië zijn de gebroeders Smiths, die zelf Australiërs zijn, met groot enthousiasme verwelkomd. Terwijl wij dit schrijven, is 't bericht nog niet ontvangen van de volbrachte eindvlucht naar Melbourne, maar ook te Port Darwin heeft de bewondering zich reeds ruim geuit. De minister-president in Australië, de koning van Groot-Brittannië waren onder de eersten met telegrafische gelukwenschen.

De Australische regeering had patrouilleschepen uitgezonden om den overtocht te beschermen.

Zooals wij reeds zeiden, is ook de Franschman Poulet te Port Darwin aangekomen. Hij heeft vele moeilijkheden te overwinnen gehad, te Calcutta en te Rangoon was hij te gelijk met Smith, niettegenstaande hij bijna een maand eerder vertrokken was; nieuwe tegenspoeden belemmerden hem ook verder. Toch heeft hij

het einddoel bereikt, deed hij hierover veel langer dan de voor de prijswinning gestelde grens, zijn prestatie is hierom niet van minder beteekenis. Integendeel misschien, want tegenspoeden zullen op een dergelijke reis wel als waarschijnlijke factoren in rekening te brengen blijven. Heeft hij deze weten te overwinnen bij den eersten tocht, waarvoor alles op de meeste landingsplaatsen in den haast en gebrekkig was voorbereid, waarvoor de oriënteeraanwijzingen niet speciaal ingericht waren, waarvoor geen verkenningen van de atmosfeertoestanden plaats vonden, dan ligt daarin groote bemoediging voor hoog te spannen verwachtingen voor de toekomst.

En hoe nu Nederland? Wordt de vlucht voor het onderdeel Amsterdam—Bandoeng, na hetgeen volbracht is, toch nog als een leerrijke verkenning beschouwd, dan kan 't daarvoor beschikbaar gestelde geld zoo ook nu nog nuttig aangewend worden. Maar voor ons is 't fiere, dat er historische beteekenis aan moet geven, eraf. De gouverneur-generaal heeft door zijn luchtreisje zelf uitgesproken hoe wij bij een grootsche onderneming als die van Smith, het kleinere nu zonder ophef als een gewone zaak moeten gaan beschouwen. Laat men in Nederland de luchtreis naar Indië spoedig organiseeren, de landingspunten zijn bekend en beproefd, en laten onze vliegers dan 't hunne bijdragen om alle bijzonderheden bijeen te brengen, die kunnen meewerken om die reis tot eene van algemeen gebruik te maken. Misschien vormt zich dan in Nederland de eerste luchtvaartmaatschappij op Indië.

Volgens de laatste, nu beschikbare, berichten bevonden zich de andere vliegers, die aan de mededinging deelnemen: Matthews (vertrokken 22 October) te Weenen, Blackburn-Kangawo (vertrokken 21 October) op Kreta, Howel (verdronken nabij Korfoe).

In afwachting van den Volkenbond.

Overeenkomstig het advies van Daniels, minister van Marine, stelt de Amerikaansche marineraad voor den vlootbouw zich op 't standpunt dat de Vereenigde Staten tegen 1925 een oorlogsvloot moeten hebben, die Amerika ter zee de gelijke zal maken van welke andere mogendheid ook. Onder dien verstande echter, dat dit programma alleen uitgevoerd zal worden, voor zoover vóór dien tijd geen overeenstemming is bereikt voor de beperking der wapeningen, hetzij door een internationale overeenkomst, hetzij door den Volkerenbond.

Volgens dit voorstel wordt dus niet gewacht totdat een beslissing van internationale strekking genomen is, maar zouden de Vereenigde Staten al vast de millioenen uitgeven, op gevaar af dat de schepen niet noodig zullen zijn, liever dan de kans te loopen van niet spoedig gewaarborgd te zijn tegen elken politieken storm.

De marineraad motiveert zijne zienswijze aldus: Daar het ons doel is onze koopvaardijvloot onbelemmerd zoo te ontwikkelen, als door onze nationale belangen en hulpmiddelen wordt gerechtvaardigd, moeten wij ook een voldoend sterke vloot bouwen om onzen zeehandel te beschermen, alsmede om onze eigen kust en onze overzeesche bezittingen op doeltreffende wijze te beschermen.

De Belgische minister van koloniën naar Afrika.

In 1914 was de tegenwoordige minister van koloniën in België, Franck, in Kongo op reis, toen de oorlog hem noopte terug te keeren. Thans bestaat er reden te over om den toen onderbroken tocht te hervatten, niet alleen in 't oude Belgische gebied, maar ook in 't nieuw verkregene is veel te regelen, dat kennis van zaken vergt. Franck vertrekt 10 Januari, via Marseille naar Oost-Afrika, hij denkt ongeveer een half jaar afwezig te zijn. Van de kust van Mombassa reist hij naar Oebangi, dan naar de nieuwe Belgische bezittingen in Roeanda en Oeroendi, met Oesoemboeroe aan 't Tanganjikameer als eindpunt. Vandaar gaat hij met de Albertville naar Koeboelo en vaart dan de rivier op tot Stanleyville. Na het bezoek aan deze streek zal de minister opnieuw het binnenland intrekken, de Sankoeroe over naar de Kasaï. Dit deel van de reis zal een karavaantocht van een maand vereischen. Ten slotte gaat hij naar Kinshassa en den Beneden-Congo om te Boma zijn Afrikaansche reis te eindigen.

De minister stelt zich ook belangrijke handelsvoordeelen voor België voor van de in Afrika aan te knoopen relatiën.

Autonomie voor Britsch-Indië.

Het Lagerhuis heeft in derde lezing de wet aangenomen, waardoor 't beginsel der autonomie voor Britsch-Indië in toepassing wordt gebracht.

In verband hiermede schrijft de „Daily Chronicle": Deze wet zal van groot belang zijn, doordien zij voor het eerst in Indië besturen in 't leven roept met uitvoerende macht, gegrond op het kiesrecht der Hindoes. Het geldt hier echter nog maar de regeeringen der provinciën; het centrale bestuur blijft op bureaucratischen grondslag staan. Die regeeringen zullen ook nog niet het bestuur der provincie in zijn geheel controleeren, alleen de z.g.n. overgedragen zaken zullen tot hare competentie behooren, maar erkend moet worden, dat de autonomie, in de provinciën begonnen, het beginsel tot gestadige ontwikkeling zal brengen, zoodat zij eenmaal aan geheel Indië ten deel moet worden.

De nationalisten zullen dus hunne houding van protesteeren en agiteeren kunnen opgeven om te toonen wat zij op bestuursgebied vermogen. Hoe grooter de uitkomsten zijn, die zij daarbij weten te verkrijgen, des te ruimer zullen de grenzen der autonomie uitgebreid worden. Het selfgovernment is, zoo opgevat, in hunne handen gelegd.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

De Indische Gids.

De Dec.-afl. opent met het portret van den nieuwen Minister van Koloniën S. de Graaff, gevolgd door een waardeerend artikel over Zijne Excellentie, door den hoofdredacteur E. A. A. van Heekeren. — De hr. Reinier D. Verbeek besluit zijn critische beschouwingen over toepassing en wijzigingen van de Indische mijnwet. In den breede toont schr. aan wat z.i. gedaan dient te worden om de mijnwet, wat tot nu toe niet heeft plaats gehad, tot haar volle recht te doen komen en zulks in het welbegrepen belang èn van Nederland èn van Indië. — Over „het keerpunt in onze Indisch-agrarische staatkunde" artikelt de hr. G. J. D. C. Stempels. Als uitgangspunt neemt schr. het agrarisch wetsontwerp van den Minister van Koloniën Fransen van de Putte, dat op 1 Mei 1866 in openbare beraadslaging kwam, met de strekking waarvan hij zich geheel kan vereenigen. — Dr. E. Bonebakker schrijft over volksonderwijs in verband met landbouw en bedrijf; dit onderwerp werd op het jongste koloniaal onderwijscongres te 's-Gravenhage behandeld, maar is, volgens schr., daar niet tot zijn volle recht gekomen.

Verder bevat deze afl. de gewone rubrieken: Varia (Artikel 111. — De Inlandsche militie). — Revue van brochures, enz. — Koloniale literatuur. — Wetenschap en industrie. — Bibliographie voor Oost- en West-Indië.

De Haagsche Post.

In het Nr. van 13 Dec. schrijft de hr. J. Koning, redacteur van het Soerab. Handelsbl., een artikel „Kansen op revolutie in Ned. Oost-Indië." Schr. zegt dat men in Indië thans staat tegenover de ietwat sinistere feiten van den dag, die als een direct gevolg zijn te beschouwen van de ziekelijke ontwikkeling der beweging, door een maar al te groote groep van ethischverdwaasde Nederlanders, deftig en waanwijs „de evolutie van het inlandsche volk" genoemd. „Indien het Ned. Indisch gouvernement zich indertijd geen officiëele adviseurs voor inlandsche zaken had toegevoegd, die knappe taalgeleerden zijn, doch personen had gekozen met helderen kijk op de zaken, die een menschenleeftijd in de kolonie zijn geweest, geen idealisten, maar menschen, die het kind bij den naam durven noemen, dan zou men thans niet zoo ver zijn, dat de kans op een revolutie in het rijk van Insulinde degelijk onder het oog moet worden gezien."

Volgens den heer K. heeft men in de beweging te zien funeste uitingen van het pan-islamisme dat, steeds speculeerende op alle vormen van ontevredenheid, reeds zoo dikwijls den vrede verstoorde in Mohammedaansche landen. En een weerzinwekkende merkwaardigheid noemt hij het te constateeren, dat de Indische Regeering, die zoo vaak den mond vol heeft van vaderlijke zorg ten aanzien van den zwakken inlander, een goed en onschuldig deel van het inlandsche volk zonder bescherming en weerloos overlevert aan een aantal gewetenlooze volksleiders, die maar al te veel suggestieve macht op de eenvoudige menschen hebben. De feiten van den dag wettigen volgens schr. de uitspraak dat de kansen op een spoedige revolutie in Indië groot zijn. De berichten over de zgn. B-afdeeling van den Sarikat-Islam, bewijzen welk een hoogst gevaarlijk revolutionnair karakter de Sarikat-Islam-beweging heeft aangenomen. (B. is de voorletter van bargok, hetgeen beteekent „verzet tegen het wettig gezag"). De komende revolutie in Indië zal geen einde maken aan het gezag der Hollanders in het tropische rijk. Maar er zal Hollandsch bloed vloeien en de reactie zal zich op elk gebied zeer pijnlijk doen gevoelen. Teneinde de klap zoo licht mogelijk te doen zijn is het, zoo besluit

de hr. K., noodig dat ook van Holland uit krachtige stemmen opgaan tegen de wijze waarop onder het huidige Opperbestuur gesold wordt met de grootste belangen der Nederlandsche natie als koloniseerende Mogendheid en ook met de zeker in verhouding niet minder zwaar wegende belangen van een goed deel der door haar onverantwoordelijke leiders misleide, goedwillende inheemsche bevolking.

Weekblad voor Indië.

Uit den inhoud van No. 28 vermelden we een artikel van C. V., getiteld: Viering van ,,Doorluchtige'' verjaardagen in Oud-Indië. — Verder wordt nogmaals gewezen op Uitstervend Nieuw-Guinea, Schr. hoopt dat deze treurige aangelegenheid in de najaarszitting van den Volksraad aanhangig zal worden gemaakt; hem dunkt de kwestie belangrijker dan vele der zaken die anders tot de allerbelangrijkste worden gerekend.

In No. 29 en 30 schrijft C. V. over reizen van vroegere Gouverneurs-Generaal naar de Molukken (met ill.). — Voorts in No. 29 o.a. in de rubriek ,,Medische kroniek'' een artikel: ,,Serum-therapie''.

No. 30 bevat o.m.: De geschiedenis van de eerste menschen volgens den Javaan. Een Javaanschen ,,toekang-dongeng'' (verhaler) naverteld, door Louise.

De Ingenieur.

In No. 50 is opgenomen den uitvoerigen tekst van het programma van het te Batavia te houden ingenieurscongres (8—15 Mei 1920), hetwelk belooft zeer belangrijk te zullen worden. Van den grootschen opzet krijgt men een indruk door de volgende cijfers. De totale uitgaven zijn geraamd op ƒ 135.750, aldus verdeeld: internationale deelname ƒ 8000.—, drukwerken ƒ 96.000.—, zaalhuur en stenografie ƒ 3500.—, secretariaat ƒ 12.000.—, excursies en diversen ƒ 11.500.—, onverzien ƒ 4750.—. De reeds toegezegde inkomsten bedragen ƒ 185.165.—, waarvan regeeringssubsidie ƒ 15.000.—, locale raden ƒ 7450.—, afd. Ned.-Indië van het Instituut van Ingenieurs ƒ 3000.—, verkeersmaatschappijen ƒ 21.250.—, industriemaatschappijen enz. ƒ 29.700.—, personen ƒ 3400.—, deelnemers ƒ 5365.—.

In hetzelfde nummer wordt nog melding gemaakt van de openingsrede van ir. dr. Van Rossem over: ,,de rubberindustrie, haar ontwikkeling en haar grondstoffen''.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 50: De Amerikaansche schatting van den wereldsuikeroogst, door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — Proefnemingen over de bruikbaarheid der z.g. lijnenselectie bij het rijstgewas, door J. J. Paerels. — Handleiding voor tropische witsuikerfabrikatie, besproken door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — Kultures en productenuitvoer van Sumatra's Oostkust gedurende het eerste halfjaar van 1919. — Handel der Philippijnen in 1918. — De overzeesche handel na den oorlog. — Kultuurberichten. — Korte mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen enz., zoomede een van het Kol. Instituut (afd. Handelsmuseum) uitgaande opgave van recente literatuur over verschillende cultures.

Publicaties Ned.-Indisch Landbouw Syndicaat.

Afl. 18 van den elfden jaargang bevat de notulen der vergadering van de Soekaboemische Landbouwvereeniging, gehouden den 23en Juni j.l., bevattende o.a. de volgende voordrachten. Verbetering van het verkeer zoowel door trambanen als verharde wegen in het gewest der Preanger Regentschappen, door D. de Iongh Hzn. — Opmerkingen omtrent het economisch beheer van theeondernemingen en eenige te treffen maatregelen ter verkrijging eener zuinige exploitatie, door K. E. Schütt Jr. — Eenige gegevens van het opvoedingswerk te Soekaboemi, door P. Kuijlman.

Afl. 19 (notulen verg. Rubberplanters Ver. te Bandoeng op 28 Aug.), bevat o.a.: Invloed van het tapsysteem en de cultuuromstandigheden op latex en rubber, door Dr. O. de Vries. — Over de factoren, welke van invloed zijn op de lumpvorming, door Dr. W. Bobilioff Sr.

Handel en Bedrijf.

De hr. D. Ingermans besluit in No. 23 zijn artikelenreeks over warenkennis van koloniale waren, met het artikel katoen.

De Reflector.

Over het pannen- en pottenmakersbedrijf te Plered, hetwelk van zeer ouden datum is en een winstgevend bestaan aan de inlandsche bevolking aldaar oplevert, bevat No. 44 van ,,De Reflector'' een kort, van plaatjes voorzien, artikel.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

No. 18 van den 4en jaargang heeft den volgenden inhoud: De plaats van de Inlanders in de Europeesche cultures (Eene beschouwing), door C. F. B. — Herademing, door H. van Meurs (natuurlijke contra synthetische rubber). — Causerie over het aanplanten van voedingsgewassen op ondernemingen in verband met de teeltdwang ordonnantie, door W. E. R. van Lijnden. — Behalve deze oorspronkelijke artikelen vindt men in hetzelfde Nr. nog tal van aan andere publicaties ontleende, als: Koffie in de oorlogsjaren. — Een en ander over den rijstbouw en de waarde van rijst als voedingsmiddel. — Nieuwe Lampongiana, door Dr. R. Broersma (slot). — Zelfmoord bij dieren, door J. F. C. Raabe.

Ned.-Indisch Rubbertijdschrift.

Uit den inhoud van 4e jaarg. No. 4: Verslag van de demonstratie ter bestrijding van bruine binnenbastziekte op de rubberonderneming Kendang-Lamboe, door J. R. Harmsen. — De boekhouding op cultuurondernemingen. — G. N. A. Volkert †. — De leiding bij het Boschwezen. — Arbeidsregeling voor cultuurgeëmployeerden.

Pharmaceutisch Weekblad.

In No. 45 vindt men een tweetal artikelen met betrekking op Curaçao, nl. Het winnen van Curaçaoaloë, door P. Vierhout, en: Kort overzicht over den landbouw op Curaçao, door G. B. Dussel.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Inhoud van afl. 37: Bahau-Dajaks (vervolg), door N. — Salib Poetih. Witte Kruis-Kolonie te Salatiga, door Mr. J. H. Abendanon (mooi beschreven en geillustreerde bijdrage over het liefdewerk van den hr. en mevr. van Emmerik). — Van den hak op den tak. Causeriën over Indië, door Lobang Roebah. V. Over kleederdrachten.

De Gouden Kris.

De gouden kris, door M. C. Kooy-van Zeggelen. Tweede druk (Amsterdam, Scheltema en Holkema's boekhandel).

In een inleidend woord vestigt Prof. van Vollenhoven in dezen nieuwen druk er de aandacht op, dat 't wonder van deze bekoorlijke, eenvoudige vertelling is, dat zij ons in een ommezien weet te verplaatsen in de inlandsche wereld van Zuid-Celebes — met welke de schrijfster uit eigen aanschouwing bekend is — zóó zelfs, dat als men in het boek voor het eerst de Hollanders ontmoet, men ze voor zich ziet als vreemdelingen en zich ietwat angstig voelt voor ingrijpen of doortasten hunnerzijds. Dit is dus iets geheel anders, dan andere Indische verhalen, waarin Indië nog niet van den Inlander uit, maar van een Westersch standpunt wordt bekeken.

Albrecht's Klapper.

Bij A. W. Sijthoff's Uitg. Mij. te Leiden is verschenen: Albrecht's Klapper op de wetboeken en het Staatsblad van Nederlandsch-Indië, benevens op het Bijblad op dat Staatsblad, van het jaar 1816 tot en met het jaar 1917. Bijgewerkt en herzien, door J. C. Palm. Vijfde druk.

Bijdragen in vreemde tijdschriften.

Detzners Forschungen in Neuguinea (mit Karte), von W. Behrmann (Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde, 1919, No. 7—8).

Notes on the flora of Sumatra, by E. D. Merrill (The Philippine Journal of Science, Vol. XIV. No. 2).

The new wireless service in the island of Borneo (at Kuching), by J. Boyer (with illustrations). (The Wireless World. August 1919).

Missing links in the development of the ancient Portuguese cartography of the Netherlands East Indian Archipelago, by E. C. Abendanon (with note by E. Heawood). (The Geographical Journal. December 1919).

Mededeelingen.

Van het Hoofdbestuur:

Commissie voor West-Indië.

VERGADERING op *Zaterdag 20 December 1919* om 2 uur n.m. in de ,,Leeszaal'' van het Gebouw van ,,Oost en West'', Heulstraat 17.

De wd. Secretaris,
A. J. GOOSZEN.

Vereeniging OOST en WEST.

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 's-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden, welke bij aankomst in Nederland inlichtingen wenschen voor onderdak, enz., zelfs van boord afgehaald zouden willen worden, Ouders en Voogden, welke toezicht op hun in Nederland studeerende kinderen of pupillen wenschen, wendt U tot den gedeleerde der Studie-Commissie, den Heer J. C. Hietink, van der Heimstraat 76, 's-Gravenhage, Telefoon Scheveningen No. 1514.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende, Secretaris de Heer J. L. van Gennep, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. Haag No. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 nam.

TEHUIS VOOR INLANDERS „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Inlanders een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. de Munnik, Telef. Scheveningen No. 248.

⁂ Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent,** porto f 0.01½;

b. Onze West (Tweede druk) bestaande uit: I. **De Kolonie Suriname,** door Fred. Oudschans Dentz;
De Kolonie Curaçao, door Mr. B. de Gaay Fortman.
Prijs per exemplaar **f 0.50** en f 0.04½ frankeerkosten.

c. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04½ frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de, verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (Tijdelijk uitverkocht)

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (Tijdelijk uitverkocht).

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04½ frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04½ frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (2de verb. druk.)
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04½ frankeerkosten.

No. XI. **De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

N.B. Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Type- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Buijs Balletstraat 15.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen, Staats- en Strafrecht.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Staatsinstellingen van Ned. O.- en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvordering. — Madoereesch. — Javaansch. — Maleisch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Korte Jansstr. 19, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
P. DE HAAN, Gep. N.-I. Onderwijzer, Leeraar Handelsschool, Valkenboschkade 518, Den Haag. — Maleisch. — Land- en Volkenkunde.
J. J. F. SCHREUEL, Gepens.-Assist.-Res., van Imhoffstr. 25, Den Haag. — Maleische taal- en letterk.
B. Th. BRONDGEEST, Heerenweg 199, Haarlem. — De Islam en zijn beteekenis voor Indië. — Arabisch. — Maleisch. — Javaansch.
A. H. JANSEN, Hamerstraat 25, Bussum. — Maleisch (gramatica, correspondentie, spreken); geeft les te: Bussum, Naarden, Weesp, Amsterdam, Hilversum, Baarn, Laren en 's-Graveland.
Mr. F. C. L. MEIJER, Hoogeweg 56, Zantvoort. — N.-I. Strafrecht - N.-I. Strafvorder. - Alg. Ind. vraagstukk.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

Huishoudelijke- en Keuken-Artikelen.

Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN

24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEPHOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.
10

Instituut LAURILLARD

OPLEIDING voor verschillende examens en ambten, zooals Staatsinrichting M. O., Staathuishoudk. M. O., Gemeente-administratie, Boekhouden. De opleid. geschiedt ook **schriftelijk** in Nederland en Koloniën met zeer goede resultaten. Prospectus en lijsten met namen en adressen van **vierhonderd en vijftig geslaagden** worden op aanvraag gratis toegezonden door Mr. Dr. I. J. M. LAURILLARD,

Oranjeplein 102 - Den Haag

.. Telefoon 6225 ..

180

Fa G. J. Hilbrink

Heeren- en Dames-Kleermakers.
Bontwerkers.
's-Gravenhage
Daendelsstraat 8. Tel. H. 6882
Lid der N.V. Vereenigde Nederl. Kleermakerijen.

Mooie collectie Bontstellen
Seal Bisam Mantels

187

Modemagazijnen

van Bommel

Vlamingstraat 8-10
202 Prins Hendrikstraat 98-106

Nappa Handschoenen

voor Dames en Heeren.

Firma H. RAHR, Utrecht

ACHTER ST. PIETER 4 - TELEFOON 443
OPGERICHT 1835. 201

Piano- en Muziekhandel.

Kon. Eindhovensche Stoom- & Handweverij
VAN DIJK & Co. EINDHOVEN EN BRUSSEL
Leveranciers van H. M. Koningin Wilhelmina - van H. M. de Koningin-Moeder en van H. M. de Koningin van Rumenië; eertijds van H. M. Koningin Sophia.
OPGERICHT 2 AUG. 1853. 115

Hotel-Linnen en Tafelgoed met en zonder naam.
UITZETTEN, INDISCHE UITRUSTINGEN
LUIERMANDEN.

Weder voorradig:

Sanatogen, Haematogen, Ovomaltine Sloan's liminent, Regulin, Elliman's embrocation, enz. 208
RECEPTEN TEGEN BILLIJK TARIEF

VALKENBOSCH APOTHEEK
Valkenboschlaan 50 - DEN HAAG - Telefoon 7384

Oudste en Soliedste Adres

Opgericht Ao 1781

HAAGSCHE MANUFACTUURHANDEL

voorheen VAN HOUTEN & Co 165
Groote Markt 4, DEN HAAG, Tel. 1974, Laan 2-4

Manufacturen
Witte Goederen
Karpetten
Loopers
Ledikanten
Bedden
Dekens
Matrassen
Vitrages
Gordijnen

Groote sorteering

Slaapkamer-Ameublementen

A. SCHRÖDER & Co.

Groenmarkt.

1

Wintergoederen

op elk gebied

Groote keuze. Matige prijzen.

P. J. VEELO & ZNEN

DEN HAAG
Lange Houtstraat 15B :: Tel. H. 6655

.. WONING .. INRICHTING

158

Behangerij Stoffeerderij

C. HOYNG

SPUISTRAAT 20-22 DEN HAAG
AMSTERDAM - UTRECHT

Kristal - Porselein

VAZEN, BLOEMPOTTEN, ZUILEN MET POTTEN, KLOKSTELLEN, ENZ. ENZ., uit de Plateelbakkerij „Zuid Holland" te Gouda. 109

MAIL- en HUTKOFFERS in alle afmetingen.
Garantie voor gave overkomst.

BUNSCHOTEN & DE GOOIJER

HOFLEVERANCIERS 125
Oudegracht 118 w.z. - UTRECHT - Tel. Interc. 174

ORIGINEELE
ENGELSCHE
STOFFEN

KLEEDERMAKERIJ.

Indische Uitrustingen.

Bereizen geheel Nederland.

P. B. VAN MOORSEL & Co

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag 5
Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

Holland-Canada Hypotheekbank

Directie: Mr. J. D. P. TEN BOSCH te *Den Haag* en J. G. COSTER te *Winnipeg.* 95

5 pCt. Pandbrieven *tegen beurskoers.*

Uitstaand bedrag Pandbrieven ongeveer ƒ 22.000.000.

Drukkerij ten Hagen

levert tegen billijken prijs drukwerk, dat aan bijzondere eischen voldoet.